

1.1 คำนำ และความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นนโยบายที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของรัฐบาลทุกประเทศในโลกนี้ ไม่ว่าประเทศนั้นจะเป็นประเทศด้อยพัฒนา กำลังพัฒนา หรือพัฒนาแล้วก็ตาม แต่เป้าหมายในการพัฒนาของแต่ละประเทศก็จะแตกต่างกันไปตามสภาพปัญหา และสภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของแต่ละประเทศ อย่างไรก็ตาม โดยสรุปแล้วทุกประเทศในโลกนี้ล้วนมีเป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจหลักๆอยู่ 4 ประการ คือ¹

1. สร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth)
2. รักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ (Economic Stability)
3. เสรีภาพทางเศรษฐกิจ (Economic Freedom)
4. สร้างความยุติธรรมทางเศรษฐกิจ (Economic Justice) และการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม (Equality of Income Distribution)

ซึ่งแต่ละประเทศจะให้ความสำคัญของเป้าหมายแตกต่างกันไป การจะให้ความสำคัญของเป้าหมายทุกประการอย่างเท่าเทียมเป็นไปได้ยากยิ่ง เนื่องจากเป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจดังกล่าวมีความขัดแย้งกันในตัว เช่น ถ้าต้องการให้เศรษฐกิจเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว รัฐบาลต้องเปิดโอกาสให้มีการสะสมทุนเกิดขึ้นภายในประเทศ เพื่อเป็นปัจจัยในการขยายการลงทุน และในหลายกรณีรัฐบาลต้องสร้างสิ่งจูงใจ หรือเปิดโอกาสให้มีผลตอบแทนการลงทุนที่สูงเพียงพอ

¹ เอื้อมพร วงศาโรจน์, นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจ กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2525 : 23-26.

แต่การจะทำเช่นนั้นได้ ระบบ และโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศนั้นจะต้องเอื้ออำนวยประโยชน์ให้แก่รายทุน หรือผู้ที่มีฐานะดีมากกว่าคนจน เพราะคนรวยเท่านั้นที่จะสามารถสะสมทรัพย์สินเงินทอง และลงทุนเพิ่มขึ้นได้ ส่วนคนจนแม้จะสามารถสะสมทรัพย์สินได้บ้างก็เพียงน้อยนิด ดังนั้นการมุ่งเป้าหมายไปที่การสร้างความจริงเติบโตทางเศรษฐกิจ ก็อาจจะก่อให้เกิดปัญหาการกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมกันเพิ่มมากขึ้น ด้วยเหตุนี้รัฐบาลของแต่ละประเทศจึงต้องใช้ความพยายามเป็นพิเศษในการตัดสินใจว่า ในสภาวะแวดล้อม และสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับประเทศของตนในแต่ละช่วงนั้น ควรจะใช้เป้าหมายใดเป็นหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจ

แนวความคิดที่ได้รับการตอบสนองจากรัฐบาลของประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย คือ แนวความคิดของ Kuznets² ซึ่งสรุปว่า ในการพัฒนาเศรษฐกิจนั้น ระยะเริ่มแรกที่สูตรการกระจายรายได้จะเป็นไปอย่างเท่าเทียมกัน แต่เมื่อเศรษฐกิจเคลื่อนเข้าสู่ขบวนการพัฒนา การกระจายรายได้ก็จะเพิ่มความไม่เท่าเทียมกันมากขึ้น และเมื่อเศรษฐกิจขยายตัวไปถึงระดับหนึ่ง การกระจายรายได้ก็จะวกกลับมาเท่าเทียมกันมากขึ้น (แนวความคิดนี้เป็นที่รู้จักกันในชื่อ "Kuznets' Inverted-U-Shape hypothesis") ดังนั้นเพื่อที่จะพัฒนาเศรษฐกิจ รัฐบาลของประเทศด้อยพัฒนา หรือกำลังพัฒนาทั้งหลายต้องเน้นให้เกิดความจริงเติบโตทางเศรษฐกิจ และยอมให้เกิดการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกันในช่วงแรกของการพัฒนา

ประเทศไทย นับตั้งแต่ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 1 ในปีพ.ศ. 2504 เป็นต้นมา ลักษณะเด่นที่สุดของการพัฒนาก็คือ การสร้างความจริงเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยมีกลยุทธ์ที่สำคัญในการจูงใจให้เกิดการลงทุนเพิ่มขึ้นคือ

การสร้างปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ (Infra-Structure) การส่งเสริมการ

² Simon Kuznets, "Economic Growth and Income Inequality" American Economic Review, Vol.1, No.1 (March 1955): 7-9. and Kitti Limskul and Yukio Ikimoto, Income Distribution and Economic Development : A Comparative Study of Thailand and Malaysia (JRP Series 57), Institute of Development Economic, March 1986.

ลงทุนด้วยการให้สิทธิพิเศษทางภาษีอากร ยังผลให้ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา เศรษฐกิจของไทยเจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรม(ดูตารางที่ 1.1) แต่ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และสังคม ช่องว่างระหว่างเมือง และชนบทก็ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น³

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลเบื้องต้น เราจะพบว่าตลอดช่วงเวลาของการเข้าสู่ขบวนการพัฒนาอย่างมีแบบแผนในประเทศไทย(ตั้งแต่เริ่มประกาศใช้แผนพัฒนาฉบับที่ 1) รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชาชนในภาคต่างภูมิแคว้นห่างกันออกไปมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กับกรุงเทพฯ และปริมณฑล(ดูตารางที่ 1.2)

และเมื่อแบ่งประเทศไทยออกเป็นชนบท(นอกเขตเทศบาล และสุขาภิบาล) และในเมือง(ในเขตเทศบาล และสุขาภิบาล)ก็พบว่า ระดับรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรในชนบทและในเมืองมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ โดยเฉลี่ยแล้วชาวชนบทมีรายได้เพียงประมาณร้อยละ 14.5 ของประชากรในเมืองเท่านั้น(ดูตารางที่ 1.3)

นอกจากนี้ ถ้าเราพิจารณาเฉพาะในเมืองก็ยิ่งพบว่ากระจายรายได้ของประชากรในเมืองยังมีความเหลื่อมล้ำกันค่อนข้างสูง และมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้น ดังจะเห็นว่า ดัชนีจีนิที่บ่งชี้ระดับความไม่เท่าเทียมกันในการกระจายรายได้ (Gini Coefficient) เพิ่มขึ้นจาก 0.405 ในปีพ.ศ.2505/06 เป็น 0.447 ในปีพ.ศ.2524 ส่วนการกระจายรายได้ของประชาชนในชนบทนั้นพบว่า ในอดีตมีความเท่าเทียมกันมากกว่าในเมือง แต่ความเหลื่อมล้ำขยายตัวเพิ่มขึ้นรวดเร็วยิ่งกว่า ทำให้ความไม่เท่าเทียมกันในปีพ.ศ. 2524 กลับเพิ่มขึ้นจนใกล้เคียงกันกับในเมืองแล้ว ดังจะเห็นว่าในปีพ.ศ. 2505/06 ดัชนีจีนิในชนบทต่ำกว่าในเมืองมาก คือวัดได้เพียง 0.361 เท่านั้น แต่ในปีพ.ศ. 2524 เพิ่มขึ้นเป็น 0.437 (ดูตารางที่ 1.4)

³ วิวัฒน์ชัย อัทธการ, "แผน 6 : สูตรการพัฒนาที่ก้าวหน้า หรือย่ำเท้าอยู่กับที่ ?" เอกสารวิชาการ นิต้า 28-29 (กรุงเทพฯ : สโมสรนักศึกษาสถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์ 2529): 3-5.

ดังนั้นการกระจายรายได้จึงเป็นปัญหาที่สำคัญประการหนึ่ง นับตั้งแต่ประเทศไทยได้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 1 เป็นต้นมา อย่างไรก็ตามปัญหานี้ก็ยังไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควรจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ และนักวิชาการ ความสนใจของนักวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจยังคงมุ่งไปที่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก จนกระทั่งในปีพ.ศ. 2517 (หลังจากวิกฤติการณ์ทางการเมือง วันที่ 14 ตุลาคม 2516) รัฐบาลสมัยนั้นได้มอบหมายให้นักวิชาการกลุ่มหนึ่งทำการศึกษาปัญหาที่เกี่ยวกับความยากจน⁴ ต่อจากนั้นมาการศึกษาเรื่องการกระจายรายได้และความยากจนจึงมีมากขึ้นในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ก็ยังไม่มีผู้ใดที่อธิบายอย่างจริงจังถึงผลกระทบของนโยบายส่งเสริมการลงทุน ซึ่งเป็นนโยบายที่สำคัญในการพัฒนาประเทศไทยว่ามีความสัมพันธ์กับการกระจายรายได้ของครัวเรือนในแง่บวก หรือในแง่ลบอย่างไร

⁴ เมธี ครองแก้ว และปราณี ทิเนกร, "สภาวะความยากจน และการกระจายรายได้ในประเทศไทย ปี2518/19 และ 2524" วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 4 (ธันวาคม 2528): 54-55.

ตารางที่ 1.1 อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทย(แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-5)

: ร้อยละ

	ผลิตภัณฑ์มวลรวม ภายในประเทศ(GDP)	เกษตรกรรม	อุตสาหกรรม
<u>แผนฯฉบับที่ 1 (2504-2509)</u>			
อัตราการขยายตัวเป้าหมาย	6.0	-	-
อัตราการขยายตัวแท้จริง	7.3	4.6	10.3
<u>แผนฯฉบับที่ 2 (2510-2514)</u>			
อัตราการขยายตัวเป้าหมาย	8.5	4.3	10.9
อัตราการขยายตัวแท้จริง	7.2	4.1	9.2
<u>แผนฯฉบับที่ 3 (2515-2519)</u>			
อัตราการขยายตัวเป้าหมาย	7.0	5.1	8.0
อัตราการขยายตัวแท้จริง	6.2	3.9	8.6
<u>แผนฯฉบับที่ 4 (2520-2524)</u>			
อัตราการขยายตัวเป้าหมาย	7.0	5.0	9.6
อัตราการขยายตัวแท้จริง	7.33	3.04	9.03
<u>แผนฯฉบับที่ 5 (2525-2529)</u>			
อัตราการขยายตัวเป้าหมาย	6.6	4.2	7.6
อัตราการขยายตัวแท้จริง	4.4	2.1	5.1

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ

ตารางที่ 1.2 รายได้โดยเฉลี่ยต่อหัวของประชาชนในกรุงเทพฯ และภาคต่างๆ
เปรียบเทียบกับรายได้โดยเฉลี่ยต่อหัวของประชาชนทั่วประเทศ
(พ.ศ. 2503 - 2528)

ภาค	2503	2509	2513	2519	2523	2528
ตะวันออกเฉียงเหนือ	52.5	54.0	45.0	44.2	42.7	40.1
เหนือ	72.8	71.2	67.4	73.0	65.4	65.9
ใต้	113.2	100.1	96.2	87.2	86.7	75.8
ตะวันออก	-	-	-	136.1	131.1	126.4
ตะวันตก	-	-	-	132.9	108.0	103.9
กลาง	134.9*	138.7*	183.0*	81.3	77.3	82.7
กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล	-	-	-	266.7	287.6	291.2
ทั่วประเทศ (%)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(บาท)	2,069	2,695	3,613	7,949	14,660	20,263

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ

หมายเหตุ : * รายได้โดยเฉลี่ยต่อหัว ของภาคตะวันออก ตะวันตก กลาง
กรุงเทพฯ และปริมณฑล

ตารางที่ 1.3 รายได้เฉลี่ยต่อหัวในประเทศไทย เปรียบเทียบระหว่างชนบท และในเมือง
(พ.ศ. 2503-2528)

ปีพ.ศ.	รายได้เฉลี่ยต่อหัว (บาท)		อัตราส่วน ชนบท : ในเมือง
	ชนบท	ในเมือง	
2503	1,044	6,434	16.2 : 100
2513	1,310	8,618	15.2 : 100
2518	1,433	10,061	14.2 : 100
2523	1,525	12,964	11.8 : 100
2528	1,724	15,110	14.4 : 100

ที่มา : ภัทรพล ชันธไชย, "เศรษฐกิจ และการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการกระจายรายได้ การจ้างงาน ความยากจน และสวัสดิการของรัฐ" (เอกสารโรเนียว, หน่วยที่ 13 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2529 : 17.

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา (Objective of the study)

เพื่อศึกษาบทบาทของกิจการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนจากสำนักงานส่งเสริมการลงทุนแห่งประเทศไทย ว่ามีผลกระทบต่อการกระจายรายได้ของครัวเรือนในเมือง และชนบท ในทิศทางใด กล่าวคือ ทำให้การกระจายรายได้มีความไม่เท่าเทียมกัน (Inequality of Income Distribution) มากขึ้น หรือลดน้อยลง

และเนื่องจากการศึกษาเป็นศึกษาด้วยวิธีการเชิงปริมาณวิเคราะห์ในแบบของแบบจำลองเศรษฐศาสตร์มหภาค ซึ่งมีการศึกษาอยู่ไม่มากนักในประเทศไทย ดังนั้นการศึกษานี้จึงเป็นการศึกษาด้าน Methodology ซึ่งอาจเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาของนักเศรษฐศาสตร์อื่น ๆ ในอันดับต่อไป

1.3 ข้อจำกัด และขอบเขตในการศึกษา (Limitation and Scope of the Study)

1. แบบจำลองที่จะใช้ในการศึกษา แม้จะเรียกได้ว่าเป็นแบบจำลองเศรษฐศาสตร์มหภาค (Macro Economic Model) แต่ก็มีได้มีลักษณะเช่นเดียวกับกับแบบจำลองดุลยภาพ (General Equilibrium Model) ที่มีตัวแปรเศรษฐกิจในการปรับปรุงให้เข้าสู่สมดุลในระบบเศรษฐกิจ ทั้งนี้เนื่องจากในที่นี่เรามุ่งศึกษาเฉพาะกรณี และมีได้สนใจถึงการเข้าสู่สมดุลในระบบเศรษฐกิจ
2. พื้นที่การศึกษาจำแนกเป็นพื้นที่ในเมือง และชนบท โดยมีได้แยกแยะรายละเอียดในเมือง หมายถึง ในเขตเทศบาล และสุขาภิบาล
ชนบท หมายถึง นอกเขตเทศบาล และสุขาภิบาล
3. กิจการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนในที่นี้ หมายถึง เฉพาะกิจการที่ได้รับการส่งเสริมฯ จากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนแห่งประเทศไทย เท่านั้น มิได้หมายรวมถึง การส่งเสริมฯ ในลักษณะอื่นๆ อาทิเช่น การสนับสนุนด้านการเงินจากสถาบันการเงินของรัฐ หรือการค้าประกันเงินทุน ดังในกรณี

รัฐวิสาหกิจ เป็นต้น

4. ในการศึกษาที่เราให้ความสนใจเฉพาะสาขาที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน ที่มีสัดส่วนของผลผลิตเกินกว่าร้อยละ 50 ของผลผลิตทั้งหมดในสาขาเดียวกันเท่านั้น แม้ว่าจะมีอีกบางสาขาที่กิจการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนมีผลผลิตมากกว่า แต่ ก็ไม่สามารถนำมาศึกษาได้ในที่นี้ เช่น สาขายานยนต์ และ สิ่งทอ เป็นต้น ทั้งนี้ เนื่องจากข้อจำกัดด้านข้อมูล
5. สาขาที่ไม่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนในที่นี้ มีความหมายรวมถึง สาขาที่ได้รับการส่งเสริมที่สัดส่วนของผลผลิตต่ำกว่าร้อยละ 50 ด้วย
6. ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานี้ มีจำนวนไม่น้อยที่เกิดขึ้นจากการประมาณการภายใต้ข้อ สมมติ เนื่องจากขาดแคลนข้อมูลที่จะใช้ในการศึกษา โดยเฉพาะข้อมูลที่สำคัญ เป็นกิจการที่ได้รับการส่งเสริมฯ และไม่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน

1.4 วิธีการศึกษา (Methodology)

วิธีการศึกษาเป็นแบบมหภาค ซึ่งอาศัยโครงสร้างข้อมูลจากตาราง เป็จจัย-ผลผลิต เป็นพื้นฐานในการสร้างแบบจำลองเศรษฐกิจมหภาค และใช้สัมประสิทธิ์จีนี (Gini Coefficient) เป็นดัชนีวัดความไม่เท่าเทียมกันในการกระจายรายได้ โดยใช้สมการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์จีนีถูก สร้างให้เชื่อมโยงตัวแปรทางเศรษฐกิจอื่นในระบบ Simultaneous Equations และใช้วิธี Simulation ในการวิเคราะห์ผลกระทบของปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีต่อการกระจายรายได้

1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Literature Review)

การนำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่งนี้ จะกล่าวถึงเฉพาะงานวิจัยที่เด่นๆ เท่านั้น หากได้นำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระจายรายได้ที่มีการจัดทำขึ้นทั้งหมดมาเสนอไม่ โดยจะ นำเสนอทีละประเด็น เพื่อจะได้เปรียบเทียบให้เห็นถึงข้อแตกต่างของงานวิจัยแต่ละเรื่อง ประเด็น ดังกล่าว คือ เป้าหมาย หรือประเด็นในการศึกษา ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา วิธีการศึกษา และผลของการศึกษา

1.5.1 เป้าหมาย หรือประเด็นในการศึกษา

การศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการกระจายรายได้ในประเทศไทย ในช่วงเวลาที่ผ่านมามี สามารถสรุปประเด็นที่มีการศึกษากันได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้

1.5.1.1 ศึกษาเพื่อทราบสภาพการณ์ของการกระจายรายได้ที่เป็นอยู่ในขณะนั้น เปรียบเทียบกับช่วงเวลาที่ผ่านมา เช่น งานวิจัยของ Oey Astra Meesook⁵, เมธี ครองแก้ว⁶, Samchai Jitsuchon⁷, และ เมธี ครองแก้ว และปราณี ทิเนกร⁸ การศึกษาประเภทนี้ Oey Astra Meesook เป็นผู้บุกเบิกในประเทศไทย ในปีพ.ศ. 2518

⁵ Oey Astra Meesook, Income Distribution in Thailand. Faculty of Economic, Thammasat University, 1975.

⁶ เมธี ครองแก้ว, "การกระจายรายได้ของครอบครัวไทย ปี 2515" วารสารเศรษฐศาสตร์ 10 (กันยายน - ธันวาคม 2520): 61-99.

⁷ Samchai Jitsuchon "Thailand's Changing Income Distribution Pattern : 1975/76 to 1985/86" TDRI Quarterly Newsletter Vol.3, No.3 Sep. 1985, ISSN 0857 - 2968.

⁸ เมธี ครองแก้ว และปราณี ทิเนกร, "สภาวะความยากจน และการกระจายรายได้ในประเทศไทย ปี 2518/19 และ 2524" วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 4 (ธันวาคม 2528): 54-55.

1.5.1.2 การศึกษาเปรียบเทียบ เช่น งานวิจัยของ Kitti Limskul and Yukio Ikemoto⁹ ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบแนวโน้มของความไม่เท่าเทียมกันในการกระจายรายได้ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย กับมาเลเซีย บนพื้นฐานที่ว่าต่างก็เป็นประเทศกำลังพัฒนา และอยู่ในภูมิภาคเดียวกัน การกระจายรายได้ที่เกิดขึ้นจะมีแนวโน้มเช่นเดียวกันหรือไม่ และเป็นไปตามข้อสันนิษฐานของ Simon Kuznets (Kuznets' Invested U Shape Hypothesis) หรือไม่ ดังนั้นการศึกษาประเภทนี้จึงเป็นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงในระยะยาวของการกระจายรายได้

1.5.1.3 ศึกษาผลกระทบของปัจจัยทางเศรษฐกิจต่อการกระจายรายได้ในแบบจำลองเชิงปริมาณ เช่น วิทยานิพนธ์ปริญญาเอกของ Bandid Nijathaworn¹⁰ เป็นงานวิจัยที่แตกต่างจากการศึกษาที่ผ่านมา เนื่องจากได้นำเอาแบบจำลองเศรษฐกิจในระดับมหภาคเข้ามาอธิบายผลกระทบของปัจจัยทางเศรษฐกิจต่างที่มีต่อการกระจายรายได้ ดังนั้นในงานวิจัยประเภทนี้จึงไม่เพียงแต่อธิบายว่า สภาวะการณ์ของการกระจายรายได้ที่ดำรงอยู่ เป็นอย่างไรเท่านั้น หากแต่ยังสามารถทำให้ทราบได้ว่าเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงใดๆขึ้นในระบบเศรษฐกิจแล้ว การกระจายรายได้จะเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงใด อาทิเช่น การเปลี่ยนแปลงนโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาล ดังนั้นในการศึกษาประเภทนี้จึงเหมาะที่จะใช้ในการศึกษาเพื่อกำหนดมาตรการใดๆของรัฐบาล เพราะสามารถประมาณการผลกระทบที่จะเกิดขึ้นได้อย่างเป็นระบบ

1.5.2 ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

จากการสำรวจงานวิจัยที่ว่าด้วยการกระจายรายได้ในประเทศไทยเราพบว่า ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาล้วนได้มาจาก รายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจ และสังคม ของ สำนักงานสถิติ

⁹ Kitti Limskul and Yukio Ikemoto. Income Distribution and Economic Development : A Comparative Study of Thailand and Malaysia. Institute of Developing Economic, March 1986.

¹⁰ Bandid Nijathaworn A Multisectoral Model of Growth, Income Distribution and Basic Need in Thailand. Ph.D. Thesis, La Trobe University, 1983.

แห่งชาติที่สิ้น ยกเว้นการศึกษาการกระจายรายได้ในปี พ.ศ. 2505/06 ของ Oey Astra Meesook (1975) เพียงเรื่องเดียวเท่านั้นที่ใช้รายงานการสำรวจรายจ่ายของครัวเรือนเป็นข้อมูลในการศึกษา เนื่องจากในเบื้องต้นยังไม่มีการจัดทำรายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจ และสังคม

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในช่วงต่อมามีรายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจ และสังคมให้ใช้ในการศึกษาแล้วก็ตาม แต่การใช้ข้อมูลจากการสำรวจนี้ก็ยังมีอาจนำมาใช้ได้เช่นกัน หากแต่ต้องมีการปรับปรุงข้อมูลเสียก่อนเสมอ เนื่องจากข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลที่จัดทำขึ้นในรูปของรายได้ที่เป็นตัวเงิน (money income) เท่านั้น แต่ในความเป็นจริงที่ครัวเรือนในเมือง และชนบทมีรายได้ในรูปแบบอื่นอีกที่ไม่ใช่รายได้ที่เป็นตัวเงิน (income in kind)

ในประเด็นนี้ Oey Astra Meesook (1975) พบว่า รายได้ของครัวเรือนในชนบทมีสัดส่วนของรายได้ที่เป็นสิ่งของประมาณร้อยละ 22.01 ของรายได้ของครัวเรือนในชนบท และในเมืองมีสัดส่วนดังกล่าวร้อยละ 4.01 ดังนั้นหากไม่รวมเอารายได้ที่เป็นสิ่งของเข้าไปด้วย จะทำให้รายได้ของครัวเรือนต่ำกว่าความเป็นจริง และจะยังผลให้การคำนวณความไม่เท่าเทียมกันในการกระจายรายได้ระหว่างชนบท และเมืองมีมากเกินความเป็นจริงด้วย เพราะรายได้ที่เป็นสิ่งของในเมืองมีสัดส่วนมากกว่าเมือง มีใช้น้อย

งานวิจัยที่ใช้วิธีการปรับปรุงข้อมูลเช่นนี้ นอกจากงานวิจัยของ Oey Astra Meesook แล้ว ก็มี อาทิเช่น เมธี ครองแก้ว (2520) เมธี ครองแก้ว และปราณี กิจนกร (2528) เป็นต้น

ต่อมา Kitti Limskul and Yukio Ikemoto (1986) ได้ปรับปรุงข้อมูลในการศึกษาแตกต่างออกไปอีก คือ นอกจากจะปรับปรุงรายได้ที่เป็นตัวเงินด้วยรายได้ที่เป็นสิ่งของแล้ว ยังได้ปรับปรุงรายได้ดังกล่าวให้อยู่ในเปรีฐฐานเดียวกันด้วย โดยใช้ Consumer Price Index (CPI) เป็น deflater เนื่องจากเขาพบว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2518/19 ถึง พ.ศ. 2524 ระดับรายได้โดยเฉลี่ยของครัวเรือนในประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้นมาก แต่การเพิ่มขั้นนี้เกิดขึ้นเนื่องจากระดับราคาภายในประเทศสูงขึ้น หากได้คิดค้น เพราะฐานรายได้ของประชาชนขยายตัวขึ้นไม่ ดี ทั้งนี้เขาจึงจัดสภาพลวงตาหา การเงิน (money illusion) ออกเสียก่อน

อย่างไรก็ตาม CPI ที่ใช้ก็ยังคงตามขึ้น CPI โดยรวมซึ่งมิได้แยกแยะ ออกจาก CPI

ของผู้บริโภคในเมื่อ α และ β เป็นหน้าสัมฤทธิ์ว่าการการปรับปรุงรายได้ก็อาจจะคลาดเคลื่อน จากความเป็นจริงไปบ้าง เพราะระดับราคา และการเปลี่ยนแปลงระดับราคาของ α ในเมื่อ α และ β โดยแท้จริงหาได้เท่าเทียมกันไม่

ในการศึกษาภายใต้กรอบของแบบจำลองเศรษฐกิจมหภาคที่ทำโดย Bandid Nijathaworn (1983) ใช้ข้อมูลการกระจายรายได้จากรายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจ และ สังคม ปีพ.ศ. 2516-2518 โดยมีได้ปรับปรุงข้อมูลให้รวมถึงรายได้ที่เป็นสิ่งของดีที่นักวิจัยท่าน อื่นๆ เคยทำไว้ แบบจำลองที่สร้างขึ้นจึง 'py' ไม่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ของรายได้ที่เป็นสิ่งของดี กับปัจจัยทางเศรษฐกิจอื่นๆ ด้วยเหตุนี้ในการศึกษาเรื่องการกระจายรายได้ของจึงจำกัดอยู่เพียง ภายใต้กรอบข้อมูลที่เป็นตัวเงินเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม นอกจากข้อมูลด้านการกระจายรายได้แล้ว Bandid Nijathaworn ยังใช้ข้อมูลที่สำคัญในการสร้างแบบจำลอง ก็คือ ข้อมูลจากรายงานปัจจัย-ผลผลิต ปีพ.ศ. 2518 และตัวเลขรายได้ประชาชาติ ซึ่งถูกนำมาจัดรวมไว้ในรูปแบบของตารางบัญชีสังคม (Social Accounting Matrix) อันเป็นวิธีการที่รวบรวมข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจจากแหล่งต่างๆ มาอยู่ใน รูปแบบบัญชี ทำให้สามารถเข้าใจความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างทางด้านเศรษฐกิจได้ดียิ่งขึ้น

1.5.3 วิธีการศึกษา

นอกจาก Bandid Nijathaworn (1983) แล้ว การศึกษาของนักวิจัยท่านใหญ่มัก เป็นการศึกษาด้านพรรณนา (Descriptive Approach) กล่าวคือ มักจะอธิบายสาเหตุของความไม่เท่าเทียมกันในการกระจายรายได้ด้วยการบรรยายเหตุผลตามปรากฏการณ์ของข้อมูล แวดล้อมที่เกี่ยวข้อง ภายหลังจากได้วัดระดับความไม่เท่าเทียมกันในการกระจายรายได้ด้วยสูตร ค่าความเข้มข้นที่ใช้วัดการกระจายรายได้แล้ว

ดัชนีที่นิยมใช้วัดความไม่เท่าเทียมกันในการกระจายรายได้ คือ ดัชนีจีนิ (Gini Coefficient) ซึ่งคำนวณมาจากความแตกต่างของพื้นที่ใต้เส้น Lorenze Curve กับพื้นที่ใต้เส้น ทแยงมุมรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส หรือที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า "เส้นระดับการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมกัน" (Egalitarian Line) ซึ่งมีค่าระหว่าง 0 และ 1 โดยที่ประสิทธิภาพนี้มีค่าเข้าใกล้ 1

แสดงถึงความไม่เท่าเทียมกันในการกระจายรายได้ที่สูงขึ้น และถ้ามีค่าเข้าใกล้ 0 แสดงว่า ความไม่เท่าเทียมกันในการกระจายรายได้ลดลง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าดัชนีจีจะ เป็นที่นิยมใช้กันทั่วไป แต่ก็มีข้อจำกัดอยู่บ้าง ซึ่งนักวิจัยบางท่านพยายามใช้ดัชนีประเภทอื่นมาประกอบช่วยในการศึกษา ในการศึกษาของ เมธี ครอบแก้ว และปราณี ทินกร ให้เหตุผลว่า ดัชนีจีมีความไวต่อการเปลี่ยนแปลงรอบค่า mode ของการแจกแจงรายได้ จึงได้คำนวณดัชนีไทล์ (Theil Index) และดัชนีแอตกินสัน (Atkinson Index) เพิ่มเติม

ดัชนีไทล์ และดัชนีแอตกินสัน มีค่าอยู่ระหว่าง 0 และ 1 เช่นเดียวกับดัชนีจี แต่ ดัชนีไทล์มีความไวต่อการเปลี่ยนแปลงของรายได้ในระดับสูงมากกว่าดัชนีจี ส่วนดัชนีแอตกินสัน กลับแตกต่างกับไปอีก คือ ดัชนีแอตกินสันมีความไวต่อการเปลี่ยนแปลงของรายได้ขอมระยากจนมากกว่า

1.5.4 ผลของการศึกษา

ถ้าเราแบ่งการศึกษาออกเป็นช่วงๆจะพบว่า การศึกษาเกี่ยวกับการกระจายรายได้ในประเทศไทยในช่วงเวลาที่ผ่านมา มีประมาณ 5 ช่วง ตามช่วงเวลาที่มีการจัดทำข้อมูลโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ คือ พ.ศ. 2511/12, 2515, 2518/19, 2524, 2528/29

จากปีพ.ศ. 2505/06 - 2511/12 Oey Astra Meesook เป็นผู้ศึกษา และพบว่า ระดับความยากจนขอครัวเรือน โดยเฉลี่ยทั้งในชนบท และในเมืองขอทุกภูมิภาคของประเทศไทย แนวโน้มลดลง แต่สัดส่วนของครัวเรือนที่ยากจนขอภาคตะวันออกเฉียงเหนือในปี พ.ศ. 2511/12 กลับเพิ่มขึ้นจากปีพ.ศ. 2505/06 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมามีการเพิ่มขึ้นขอ รายได้ในครัวเรือนขอภูมิภาคนี้มิได้มีส่วนแยกฐานะขอครัวเรือนที่ยากจนเลย หากแต่เป็นการเพิ่มความร่ำรวยให้กับครอบครัวที่มีฐานะดีอยู่แล้วเท่านั้น นอกจากนี้การให้ขยายผลแสดงให้เห็นอีกว่า ฐานะขอหมู่บ้าน(ชุมชน) เวลาเมื่อเทียบกับเมื่อ

ในปีพ.ศ. 2515, เมธี ครอบแก้ว พบว่า เมื่อเปรียบเทียบระหว่างปีพ.ศ. 2515

กับการศึกษาของ Oey Astra Meesook แล้ว การกระจายรายได้ของไทยยังอยู่ในสภาพที่เหลื่อมล้ำก็มาก และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในช่วง 9-10 ปีที่ผ่านมา ถึงแม้ว่าระดับรายได้โดยเฉลี่ยต่อครัวเรือนของไทยจะสูงขึ้นให้ระดับรายได้ของกลุ่มครัวเรือนที่ยากจน และครัวเรือนที่ร่ำรวย แต่ระดับรายได้ของกลุ่มครัวเรือนที่ร่ำรวยขยายตัวรวดเร็วกว่ากลุ่มครัวเรือนที่ยากจน ทำให้ช่องว่างระหว่างคนจน และคนรวยขยายกว้างมากขึ้น และจากการสังเกตเกี่ยวกับสาเหตุแห่งความเหลื่อมล้ำ เมธี ครองแก้ว พบว่า เนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ อาทิ เช่น ผลตอบแทนแรงงานภาคอุตสาหกรรมสูงกว่าภาคเกษตรกรรม และโครงสร้างของการเป็นเจ้าของในสาขาอุตสาหกรรมตั้งอยู่บนฐานค่อนข้างแคบ กล่าวคือ มีคนเพียงกลุ่มเล็กๆ เท่านั้นที่เป็นเจ้าของกิจการ และดำเนินกิจการ ผลตอบแทนของการดำเนินการจึงตกแก่เฉพาะคนกลุ่มเล็กๆ นี้ เท่านั้น ขณะที่กับโครงสร้างรายรับของรัฐบาลไทย (ภาษีอากร) เป็นการแสวงหารายได้จากภาษีทางอ้อมเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งกระทบกระเทือนผู้มีรายได้น้อยมากกว่าผู้มีรายได้สูง ทำให้การกระจายรายได้ของครัวเรือนเหลื่อมล้ำมากขึ้น

จากปีพ.ศ. 2518/19 - 2524, เมธี ครองแก้ว และปราณี ทิพนกร ทำการศึกษาภายใต้ดัชนีที่แตกต่างกัน 3 ชนิด คือ ดัชนีจีนิ ดัชนีโกล์ และดัชนีแอตกินสัน¹¹ พบว่า การกระจายรายได้ของครัวเรือนในประเทศไทยในระหว่างปีพ.ศ. 2518/19 ถึง พ.ศ. 2524 มีความไม่เท่าเทียมกันมากขึ้น โดยดัชนีทั้ง 3 ที่ใช้วัดมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกตัว

เมื่อพิจารณาการกระจายรายได้โดยแบ่งเขต จะพบว่า ในเขตชนบทซึ่งเคยมีการกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมกันน้อยกว่าเขตเมืองในปี พ.ศ. 2518/19 ได้มีความไม่เท่าเทียมกันมากขึ้นในปี พ.ศ. 2524 ซึ่งหมายความว่า การเพิ่มขึ้นของรายได้ในชนบท มีการกระจุกตัวมากขึ้นกว่าเดิม อย่างไรก็ตาม ความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายรายได้ในเมืองก็ยังมีมากกว่าในชนบท

¹¹ ดัชนีทั้ง 3 มีค่าระหว่าง 0 ถึง 1 และมีความหมายเหมือนกัน คือ เมื่อดัชนีมีค่าเข้าใกล้ 0 หมายถึง การกระจายรายได้มีความเท่าเทียมกันมากขึ้น แต่หากดัชนีมีค่าเข้าใกล้ 1 หมายถึง การกระจายรายได้เลวลง แต่ทั้ง 3 ดัชนีก็มีคุณสมบัติบางประการที่แตกต่างกัน คือ ดัชนีจีนิ จะมีความไวต่อการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ระดับกลาง ส่วนดัชนีโกล์ และดัชนีแอตกินสัน จะมีความไวต่อการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ระดับสูง และต่ำตามลำดับ

สัมประสิทธิ์การกระจายรายได้ ของเมธี ครอบแก้วและปราณี ทิมนกร

	โหล		แอตทิลัน		จีน	
	2518/19	2524	2518/19	2524	2518/19	2524
ทั่วประเทศ	0.407	0.439	0.586	0.612	0.451	0.473
ในเมือ	0.385	0.367	0.599	0.628	0.435	0.447
ชนบท	0.299	0.396	0.507	0.551	0.395	0.437

Somchai Jitsuchon (2531) ได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมถึงปี 2528/29 ได้
 ข้อเสนอแนะว่า แนวโน้มการกระจายรายได้ยังมีความไม่เท่าเทียมกันเพิ่มมากขึ้น โดยแสดงผลด้วย
 ดัชนีจีนิ และความแปรปรวนของ Income log ได้ดังนี้

สัมประสิทธิ์การกระจายรายได้ ของ Somchai Jitsuchon

	2518/19	2523/24	2528/29
ดัชนีจีนิ หรือสัมประสิทธิ์จีนิ	0.426	0.453	0.500
Variance of Income	0.530	0.602	0.737

Somchai Jitsuchon ให้เหตุผลที่การกระจายรายได้มีความไม่เท่าเทียมกันมากขึ้นว่า
 เนื่องจากสาเหตุ 2 ประการที่สำคัญ คือ เกิดความเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของประชากร
 และโครงสร้างรายได้ของประชากร ดังนี้

1. มีแนวโน้มการอพยพย้ายถิ่นจากสาขาเกษตรกรรมในชนบท ไปสู่เมืองเพิ่มมากขึ้นในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะอพยพเข้าสู่สาขาเอกภาคเกษตรกรรมของเมือง
 2. รายได้โดยเฉลี่ยในสาขาที่ไม่ใช่เกษตรกรรม มีอัตราการเพิ่มสูงกว่าสาขาเกษตรกรรม
- ด้วยสาเหตุที่สำคัญทั้ง 2 ประการข้างต้น จึงทำให้รายได้ของครัวเรือนกระจุกตัวมากขึ้นในภาคเมือง(Urban Areas)

ส่วนในการศึกษาของ Kitti Limskul and Yukio Ikemoto พบว่า รายได้โดยเฉลี่ยของครัวเรือนในประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน แต่การเพิ่มขึ้นนี้เกิดขึ้นเนื่องจากระดับราคาในประเทศสูงขึ้น และเมื่อปรับปรุกรายได้ให้มีอยู่ในฐานดัชนีราคาปีเดียวกัน (Consumer Price Index) ระดับรายได้โดยทั่วไปก็เปลี่ยนแปลงไปไม่มากนัก และเมื่อนำข้อมูลเทียบรับรู้อย่างนี้ไปคำนวณหาค่าดัชนีชี้ชี้ ก็พบว่า การกระจายรายได้ของครัวเรือนในประเทศไทยเลวเลวเล็กน้อย เมื่อเปรียบเทียบระหว่างปีพ.ศ. 2518/19 และ พ.ศ. 2524 ดังนี้

สัมประสิทธิ์จีนิ ของ Kitti Limskul and Yukio Ikemoto

	ชนบท		ในเมือง		ทั่วประเทศ	
	2518/19	2524	2518/19	2524	2518/19	2524
1.	0.381	0.409	0.423	0.440	0.444	0.546
2.	0.387	0.418	0.408	0.425	0.431	0.449
3.	0.387	0.411	0.407	0.429	0.417	0.439

หมายเหตุ : 1.Direct Formula 2.Continuous Formula 3.Decile Formula

นอกจากนี้ พวกเขาทั้งสองยังพบว่า การกระจายรายได้ของประเทศไทย และมาเลเซีย ในระยะยาวมีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ทั้งสองประเทศมีการกระจายรายได้ที่

สอดคล้องกับข้อสมมุติฐานของ Simon Kuznets (Kuznets' Inverted -U- Shape Hypothesis) โดยได้รับการยืนยันข้อสมมุติฐานด้วยการทดสอบด้วย ดัชนีจีอี และการวัดความเบ้ (Skewness) ของ Lorenze Curve

และยังพบอีกว่า ระดับรายได้ของไทยในปีพ.ศ. 2518 เป็นระดับรายได้ที่เท่าเทียมกับ มาเลเซีย ในปีพ.ศ. 2510 แต่การกระจายรายได้ในประเทศไทยดีกว่ามาเลเซีย โดยให้เหตุผลว่า ที่เป็นเช่นนั้นเพราะ ลักษณะพิเศษบางประการของแต่ละประเทศ เช่น ความแตกต่างในเชื้อชาติ วัฒนธรรม และการนับถือศาสนา ที่มีอยู่มากในมาเลเซีย เป็นต้น

ส่วนการศึกษาของ Bandid Nijathaworn (1983) ซึ่งเป็นการศึกษาที่แตกต่างไปจากผู้อื่นพบว่า ผลจากการทำ Simulation Analysis โดยสมมติว่า เศรษฐกิจได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นเนื่องจากการเพิ่มขึ้นในรายจ่ายของครัวเรือนจำนวน 1,000 ล้านบาท จะทำให้การกระจายรายได้ของครัวเรือนในชนบทลดลง แต่ระดับรายได้โดยเฉลี่ยจะสูงขึ้น ข้อสรุปของ Bandid ให้เหตุผลในการอธิบายว่า การขยายตัวทาง การผลิตที่เกิดขึ้นมีผลต่ออัตราการเพิ่มขึ้นของรายได้ในแต่ละสาขาแตกต่างกัน กล่าวคือ รายได้จากกำไรในการประกอบการภาคเกษตรกรรมซึ่งเป็นรายได้หลักของครัวเรือนมีรายได้ต่ำในชนบท จะขยายตัวในอัตราที่ต่ำกว่าสาขาอื่น และผลจากความแตกต่างดังกล่าวนี้ ทำให้การกระจายรายได้ในชนบทลดลง อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุผลเดียวกันนี้ยังให้ข้อสรุปว่า การขยายตัวทาง เศรษฐกิจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของการกระจายรายได้ในวงน้อยมาก.

1.6 สมมุติฐานในการศึกษา (Hypothesis of The Study)

จากการศึกษาในภาคทฤษฎี และการสำรวจผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เราสามารถประมวลสรุปเป็นข้อสมมุติฐานที่สำคัญสำหรับการศึกษานี้ได้ดังนี้ คือ

1.6.1 การกระจายรายได้ของครัวเรือนมีความสัมพันธ์ขึ้นอยู่กับ โครงสร้างการผลิตในพื้นที่ กล่าวคือ ในโครงสร้างการผลิตที่แตกต่าง กันจะมีการกระจายรายได้ที่แตกต่างกันด้วย

1.6.2 การส่งเสริมการลงทุนมีผลทำให้โครงสร้างการผลิตเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น การส่งเสริมการลงทุนจึงมีผลกระทบต่อการกระจายรายได้

1.6.3 การส่งเสริมการลงทุนส่วนใหญ่จะอยู่ในสาขาอุตสาหกรรม และอุตสาหกรรมที่ ได้รับการส่งเสริมการลงทุนจะมีลักษณะใช้ทุนมาก(Capital Intensive)ภาคการผลิตอื่นๆ ดังนั้น การส่งเสริมการลงทุนจึงทำให้ ความไม่เท่าเทียมกันในการกระจายรายได้ของครัวเรือนเพิ่ม มากขึ้น